



Chimamanda Ngozi Adichieová
Amerikána

Přeložil Petr Štädler
Host 2017, 552 s.

Nigérijčanka Chimamanda Ngozi Adichieová je v současnosti najznámejšou, ba až celebritnou africkou spisovateľkou, a to nielen vďaka svojim literárnym, ale aj rečníckym schopnostiam. Jej prednášky Nebezpečenstvo jediného príbehu a Všetci by sme mali byť feminist(k)ami sú virálne zdieľané na internete, podobne ako videoklip, v ktorom Adichieová vystupuje spolu so speváčkou Beyoncé. Adichieová často komentuje súčasné politické dianie z pohľadu kozmopolitnej Afričanky, ktorá žije v USA, kým letné mesiace trávi v rodnej Nigérii, kde vedie literárne dielne. Debutovala románom Purple Hibiscus (Purpurový ibišteľ, 2003), v ktorom opisovala patriarchálnu rodinu ako mikrokozmos vojenskej diktatúry Saniho Abachu v Nigérii deväťdesiaty rokov. Jej posledný román Amerikána (Americana, 2013) opisuje osudy mladých nigérijských emigrantov, ktorí opúšťajú skorumpovanú, chaotickú Nigériu a hľadajú šťastie na Západe. Obinze odchádza do Británie ako ilegálny migrant, kým jeho priateľka Ifemelu získava štipendium na Princetonskej univerzite. Príbeh analyzuje komplikovanú identitu Nigérijčanov, ktorí nedokážu žiť vo svojej vlasti, no nevládajú ani život mimo nej, ako ani rasové vzťahy v USA, kde si Ifemelu prvýkrát uvedomí, že je čierna. Je to zároveň román o vzťahoch medzi mužmi a ženami, v ktorom tradičné chápanie „dobrého života“, založené na stabilite a zodpovednosti, naráža na moderné individualistické ponímanie šťastia založené na slobode a rodovej rovnosti.

Dobrota Pucherová



César Aira
Prins

Literatura Random House 2018, 144 s.

Dílo Césara Airy, zrejme najvýraznejšieho argentinského spisovateľa súčasnosti, čítať pres sto „knížičiek“, jak autor své zhruba stostránkové texty rád nazývá. Vybrat z nich jednu reprezentatívni je téměř nemožné. Každá z nich je unikátním mikrokosmem uvnitř airovského vesmíru, jenž se zakládá na principu subverze a sám o sobě se vzpírá literárnímu vymezení. Ačkoli se Airovy novelky obracejí proti realistickému vyprávění v duchu té nejlepší argentinské tradice, těžko je řadit k žánru fantastična. Na počátku vyprávění, jež se navzdory četným digresím žene závratným tempem k překvapivému vyústění, stojí obvykle výstřední situace. Například hrdina autorovy nejnovější prózy Prins, spisovatel gotických románů, se rozhodne pověsit řemeslo na hřebík a vyplnit náhle nabytý volný čas konzumací opia. Když s protagonistou nasedneme na autobus číslo 126, který jej má zavést přímo ke zdroji, začíná bláznivá jízda po Buenos Aires, při níž vypravěč s až filosofickou přesností dovádí do extrému zákony logické soulednosti a neočekávaným způsobem převrací žánrové konvence. Tón jeho prózy je komický i poetický zároveň – výrazové prostředky se blíží vizuálnímu umění, jako by se jednalo o sled komiksových vlnět. Díky úsilí prolomit hranice románu bývá Aira často označován za „Duchampa literatury“, avšak jeho touha po osvobození se od formy spíše upomíná na Gombrowicze. A jestliže Calvino vyzdvihoval lehkost, rychlost a mnohost jako hodnoty nového tisíciletí, Aira k nim přidává radost – až téměř dětsky nevinou, nefalšovanou radost z procesu psaní, která se nakažlivě šíří z autora na čtenáře.

Hedvika Tichá

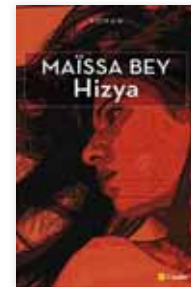


Julian Barnes
Žádný důvod k obavám

Přeložil Petr Fantys
Odeon 2010, 264 s.

Jeden z nejvýznamnějších současných britských prozaiků má v románovém eseji Žádný důvod k obavám (Nothing to Be Frightened of, 2008) neustále smrt na jazyku. Toto téma ohledává zarputile a v nelitostném tempu i rytmu, zkoumá je na osudech slavných spisovatelů, filosofů, ale i vlastní rodiny a zbavuje je veškeré romantické glorioly. Smrt ve své mízérii všechny srovná. V jakési neurotické bázni vypravěč propojuje děje, které sám prožil, s historikami, přečtenými či zaslechnutými, klade čtenáři otázky, vrší na sebe argumenty a jeho text se žánrově rozpíná od zповědi přes memoáry, apologii a esej až ke sporu. V úpornosti, se kterou pitvá smrt, rezonuje barokní tanec smrti s věčným mementem mori. „Pro mě smrt představuje úděsný fakt, který definuje život. Pokud si ji člověk neustále neuvědomuje, nemůže začít chápat, co to vlastně život je.“ Uvědomovat si smrt však neznamená ji pochopit – Barnesovo vypravěčské alter ego vede se smrtí spor, i když jí přiznává konečné vítězství. Je však otázkou, zda nejde jen o hru se čtenářem – román totiž spisovatel dává částečnou pojistku proti vlastnímu skonu. Julian Barnes může být mrtev, ale jeho text se bude číst i dál. Ovšem, jak by vypravěč namítl, k čemu to bude v té chvíli Julianu Barnesovi? Žádný důvod k obavám je litanií člověka dnešní doby, člověka, který v sobě nese sebevědomí novověké filosofie a ctí v duchu modernismu tradici vzdělanosti i technického pokroku, ale přesto jej smrt přesahuje natolik, že sotva popadá dech.

Anna Stejskalová

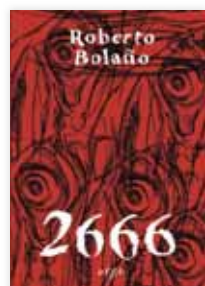


Maïssa Bey
Hizya

L’Aube 2015, 324 s.

Maïssa Bey začala psát v devadesátých letech 20. století, tedy v době, kdy alžírskou společnost paralyzovaly snahy o islámskou radikalizaci. Od svého prvního románu Au commencement était la mer (Na začátku bylo moře, 2000) se věnuje osudu žen, jimž společnost přistihuje křídla a tlačí je do tradičních pozic, a po Assii Djebar je tak nejsilnějším alžírským hlasem beroucím se za jejich svobodu. Hizya, vypravěčka a hrdinka stejnojmenného románu, nosí jméno tragické romantické hrdinky, a přitom žije úplně banální život v jedné z ortodoxních čtvrtí Alžíru. Absolvovala sice náročné studium překladatelství, ale v zemi s rozkládající se ekonomikou je jí diplom k ničemu. Pracuje v kadeřnickém salonu a celé dny poslouchá vyprávění klientek o jejich nudných, neutěšených životech v přísně vymezeném prostoru. Ví, že by měla jít stejnou cestou – založit rodinu a podřídit se autoritě manžela a tchyně, ale zoufale touží tomuto předurčení uniknout. Četba poezie jí otevírá jiný svět a dává jí sílu prolomit pradávny kruh násilí a podřízenosti. Mladá žena, inspirovaná básní o bájně krásce Hizye, schopné pro svou zakázanou lásku překročit všechny hranice, svádí každodenní boj o vlastní nezávislost. Maïssa Bey ve svých románech líčí temný, hořký obraz své proměněné země a nemilosrdně a bez patosu popisuje absurditu pokryteckého patriarchálního systému i situaci žen, které se snaží být samy sebou ve společnosti spoutané zákazy, kde se dívky od dětství učí, že zlo se ukrývá v jejich nitru, kde snít je zbytečný luxus a kde se mladí lidé dusí strnulostí.

Míla Janišová



Roberto Bolaño
2666

Přeložila Anežka Charvátová
Argo 2012, 864 s.

„Až vám zase někdo bude povídat o smrti románu, vezměte ho po hlavě knihou 2666,“ napsal jeden londýnský kritik. Chilský spisovatel Roberto Bolaño, tehdy už dávno žijící v Katalánsku, na ní pracoval posledních pět let života, kdy mu postupující nemoc dávala znát, že se jeho dny krátí. Aby lépe zabezpečil rodinu, plánoval vydat pět částí 2666 (2004) jako jednotlivé knihy, ale rok po jeho smrti vyšel celý opus v jednom svazku. Úvodní příběh mladých literárních vědců pátrajících po tajemném německém spisovateli Archimboldim by obstál i samostatně, stejně jako závěrečná Archimboldiho odyssea za druhé světové války a po ní, ale všechny nitky se nakonec stejně sbíhají v mexickém městě Santa Teresa, literárním obraze Ciudad Juárez, které proslulo sériovými vraždami mladých žen (nejvíce se jich ovšem odehrálo až v letech po vydání románu). Právě popis vražd a vyšetřování tvoří ústřední a nejdlejší část knihy – a čtenáři až zatrne, když si uvědomí, jak dobře se těch tří stran plných násilí čte. Bolaño je zvláštním případem robustního vypravěčského talentu, schopnosti mísit žánry, pohybovat se napříč planetou (2666 se odehrává v Mexiku, USA, západní Evropě, Rumunsku a Rusku) a hýřít kulturními aluzemi, aniž by rozsah textů cokoliv ubíral jejich kvalitě. Jeho druhé zásadní dílo Divocí detektivové (1998, český 2008) je sice možná hravější, 2666 však představuje úplnější obraz našeho pološitého světa s nejasnou hranicí mezi kulturou a barbarstvím.

Michal Špína



Szilárd Borbély
Nemajetní

Přeložil Robert Svoboda
Odeon 2016, 256 s.

Szilárd Borbély patřil k nejvýraznějším maďarským básníkům posledních desetiletí. Svůj jediný román Nemajetní (Nincstelenek, 2013) vydal tento básník, dramatik, esejista a literární historik nedlouho před svou smrtí. Osamocení hrdinové Nemajetných nenalézají pokoj, jejich srdce jsou vykuhaná a krvácejí jako srdce Madony, k níž se modlí vypravěčova matka. Krutost příběhů nemajetných vidláků a vyhnanců umocňuje dětská stylizace vyprávění, hlas bezejmenného dítěte. Z různých fragmentů můžeme sice poskládat historii válečného i poválečného Maďarska, téma konfrontace zranitelného jednotlivce a brutálních, neosobních dějin není ale stěžejní. Velmi silně tu totiž znějí subtilnější tóny a komorní témata. Venkov se stává tragicky groteskní boschovskou krajinou: nejistým podloží a pohyblivou půdou, kde všechno buď vyhynie, nebo vyschne, kde se pověřiví venkované hrabou v psích vnitřnostech, muži se bojí zůstat o samotě a ženy si piplají bolest a pečují o utrpení. Borbély nezduřazuje objektivitu dětské narace, nepoužívá reportérskou, editorskou či kronikařskou stylizaci. Z vyprávění chlapce cítíme, že se jedná o jeho „mateřštinu“, jazyk elementárního osvojení a blízkosti, jakkoli je neustále tematizována cizota. Dětský pozorovatel se sice snaží být neutrální, ale blízkost obdaňuje vyprávění silnou expresivitou. Výrazná tělesnost, neustále připomínaná provizornost lidské existence, ustavičná přítomnost smrti v krajině, v níž se vše kazí a tounou, a také ticho, které „očuchává člověka ze všech stran jako pes“, dávají románu barokní ladění.

Blanka Čínátlová



Chico Buarque
Budapešť

Přeložila Šárka Grauová
Torst 2009, 192 s.

Zpěvák, skladatel a textař Chico Buarque stál u zrodu moderní brazilské populární hudby a jeho písně zná v Brazílii snad každý, ať už se v nich zpívá o lásce nebo o útlaku za vojenské diktatury. Příští generace si ho ale nejspíš budou pamatovat i jako spisovatele, zejména díky krátkému, svižnému, a přitom neobyčejně rafinovanému románu Budapešť (Budapest, 2003). Na první pohled by se zdálo, že v něm jde hlavně o kritiku všeobecného odcizení v globálním kapitalismu: hlavní hrdina je ghostwriter, který téká po světových kongresech „anonymních spisovatelů“, zatímco manželka a syn v Riu de Janeiro o něj postupně přestávají jevit zájem a dávají přednost televizi. Nečekané přistání v Budapešti a následné pendlování mezi Dunajem a Atlantikem jako by zdůrazňovalo prázdnotu světa prosklených letištních hal a kongresových center, kde se všechno jen planě zrcadlí, tak jako hrdinovo banální jméno José Costa v maďarské variantě Zsoe Kósta, v níž se ze jména stává příjmení a naopak. Jenže toto zrcadlení takřkajíc podvrací postmodernu jejími vlastními prostředky: „inverznost“ maďarského jména je tu nakonec vodítkem k uchopení vlastního života z opačné, lepší strany. Kósta v Budapešti najde skutečnou lásku, která tuhle falešnou symetrii prolomí. Teprve skrze lásku a díky ní Brazílec pořádně ovládne maďarštinu, „jediný jazyk na světě, před kterým má ďábel respekt“. Ze zdánlivě hříčky tak roste vážná milostná autobiografie – i když se nakonec ukáže, že jde o podvrh maďarského ghostwritera.

Michal Špína



Jaime Cabré
Příznávám, že...

Přeložil Jan Schejbal
Dybbuk 2015, 829 s.

Na knize Příznávám, že... (Jo confesso, 2011), která patří k největším dílům katalánské literatury, pracoval Jaime Cabré osm let a dosud byla přeložena do dvaceti jazyků. Jedním z hlavních témat prózy, která snese srovnání s díly Umberta Eca či Itala Calvina, je boj dobra se zlem. Ten probíhá jak na úrovni velkých dějinných událostí, jako jsou holocaust či frankismus, tak i v každodenním životě hlavního hrdiny. Román je prospikován odkazy na díla evropské kultury od antiky až po nedávná desetiletí. Cabré se tak snaží přehlednout duchovní dějiny kontinentu, který v průběhu 20. století prodělal extrémní zvraty. Děj se neodehrává jen v Barceloně minulého století – autor neustále střídá místa (Osvětim, Paříž...) i dobu. Originalita jeho stylu spočívá v tom, že neodděluje více dějových rovin, ale dokáže změnu místa a času navodit v průběhu jediné věty. Při četbě přitom tyto skoky neruší a působí zcela organicky. Postavy zároveň nacházejí v minulých dobách dvojníky – objeví se tu Rudolf Höss nebo inkvizitor Nicolaus Eymeric. Dějinné epochy jsou propojeny také prostřednictvím předmětů: vzácné housle, které v barokní Cremoně vyrobí Storioni, později vlastní hlavní hrdina Adrià Ardèvol. Autor tak vedle sebe klade osudy lidí i věcí. Příznávám, že... však není jen intelektuální hra, ale také román výrazně citový. Způsob, jakým autor evokuje lásku protagonisty k Židovce Saře, připomíná Lásku za časů cholery Gabriela Garcíi Márqueze. Ztracený svět dětství se pak v Cabrého líčení mění v hledání vysněné Arkádie.

Petr Šmíd